

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจะดำเนินการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และสภาพการพัฒนาชุมชนจากการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษากรณีหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผามาศ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า และทบทวนเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา

ความสำคัญของการพัฒนา

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

องค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ผลกระทบที่เกิดกับแหล่งท่องเที่ยว

แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี

ความหมายของวัฒนธรรม

ความหมายของประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทย

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสัทธิภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ทฤษฎีการจัดเถลาทางสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา

คำว่า พัฒนามีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายลักษณะดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 558) ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น

แคทซ์. (Katz. อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์ 2523 : 20) ให้คำอธิบายว่า การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ริกกี. (Rigge. อ้างถึงใน วัชร ตรีภูถงาม 2542 : 38) ให้ความหมายว่า การพัฒนาเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของสังคมมนุษย์ในอันที่จะกำหนดรูปแบบสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านกายภาพ คน และวัฒนธรรม โดยกระทำในลักษณะการรวมกลุ่มของสังคมไม่ใช่แยกเป็นคณะบุคคล

วัชร ตรีภูถงาม (2542 : 38) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนา คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องวางแผนหรือกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และต้องสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปในทิศทางที่พึงประสงค์

วรรณิ เหล่าสุวรรณ (2536 : 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ สรุปได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมระดับหนึ่งไปสู่ระดับหนึ่ง และมีคุณค่าต่อมนุษย์มากขึ้น

ดิน ปรัชญพททธี (2534 : 177) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม โครงสร้าง กระบวนการและพฤติกรรม ของระบบปัจเจกบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้อง และ ความต้องการของมวลมนุษยชาติในแง่ความยากจนหรือความไม่รู้หนังสือ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหิวโหย

วิลเลียม คิงจิตสมาคิด (2528 : 1) ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า เป็นความเจริญ ก้าวหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งๆที่ปรารถนาน้อยให้เป็นสิ่งๆที่ปรารถนามาก ให้เป็นไปใน ทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2538 : 6) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ที่มีเป้าหมายแน่นอน ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลง ที่มนุษย์เป็นผู้ก่อขึ้น โดยกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงไว้แน่นอน

กล่าวโดยสรุปตามทัศนะของผู้วิจัย การพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปใน ทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม มี การเพิ่มศักยภาพในการดำเนินชีวิต

Rajabhat Mahasarakham University

ความสำคัญของการพัฒนา

ในการพัฒนาประเทศ สิ่งสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ประเทศเจริญก้าวหน้า ควรมุ่ง เน้นการพัฒนาไปที่ชนบท ซึ่งมีผู้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาไว้ในหลายทัศนะ ดังนี้

พัฒน์ สุจันงค์ และคณะ (อ้างถึงใน อัญญา เคารพพงษ์. 2541 : 19) กล่าวว่า “สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรหรือชนบท เพราะประชาชนร้อยละ 80 ของประเทศ เป็นผู้ที่มี พื้นฐานหรือประกอบอาชีพในชนบท แต่ประชาชนเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อยหรือ อดอยากยากจน จึงเกิดปัญหาขึ้นในชนบทมากมาย” ปัญหาต่าง ๆ ในชนบทเป็นแรงผลักดันอัน สำคัญที่ทำให้รัฐบาลเร่งดำเนินการพัฒนาประเทศ การดำเนินนโยบายพัฒนาชนบท จึงเป็นวิถี ทางหนึ่งในหลายวิธีการที่รัฐบาลได้นำเอามาแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อน โดยกำหนดไว้ในแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับการครองชีพของชนบท ให้ดีขึ้น การพัฒนาชนบทจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังและต่อเนื่องจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ และเอกชน จึงจะประสบผลสำเร็จได้

วิรัช เดียวหงษากุล (2529 : 6) เสนอไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศนั้น ถ้าหวัง การปกครองของรัฐเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไป อย่างรวดเร็วได้ ต้องอาศัยอำนาจพัฒนาของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

อัญญา เกรรพาทพงศ์ (2541 : 19) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า นั้นจะต้องเร่งการพัฒนาชนบท ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ซึ่งหัวใจสำคัญของการพัฒนาชนบทนั้นอยู่ที่การพัฒนาคนให้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ และมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน รวมทั้งมีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสม เพื่อให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน

กล่าวโดยสรุปตามทัศนะของผู้วิจัย ความสำคัญของการพัฒนา คือ การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งจะต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต จิตใจ และปัญญา โดยสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยการลดช่องว่าง การออม การลงทุน และเกิดการกระจายรายได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสรุปได้ว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีการเพิ่มศักยภาพของการดำเนินชีวิต

1. ด้านการเมือง
2. ด้านเศรษฐกิจ
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม
4. ด้านสภาพแวดล้อม

โดยคำนึงถึงมิติของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอย่างสมดุล โดยมีจุดเน้นการพัฒนา คือ

1. สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้
2. ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. เพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต จิตใจ และปัญญา

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ หรืออาจเรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Eco-tourism” ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ “Nature Tourism” หรือ “Bio-tourism” หรือ “Green Tourism” แทน “Eco-tourism” ได้เช่นกัน เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

คำว่า “ECOTOURISM” กำลังเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจอย่างสูง ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ วงการท่องเที่ยวและแวดวงทางวิชาการ ได้พยายามที่จะบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทย จากช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่ามีกรบัญญัติไว้หลายคำ ดังนี้

นิเวศสัญจร

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ราชภัฏมหาสารคาม

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

นิยามของคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” มีผู้ให้ความหมายไว้มาก เช่น

แฮคเตอร์ เซบอลลอส – ลาสคูเรน (Hector ceballos – Lascurain. อ้างถึงใน กังสกาล ภูสิงหา. 2542 :10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่ให้ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานในชนบทหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกของคนในด้านสิ่งแวดล้อม

เอลิซาเบธ บู (Elizabeth boo. อ้างถึงใน จิรพร เจริญสุข และ คณะ. 2542 : 4) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 : 118) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism)

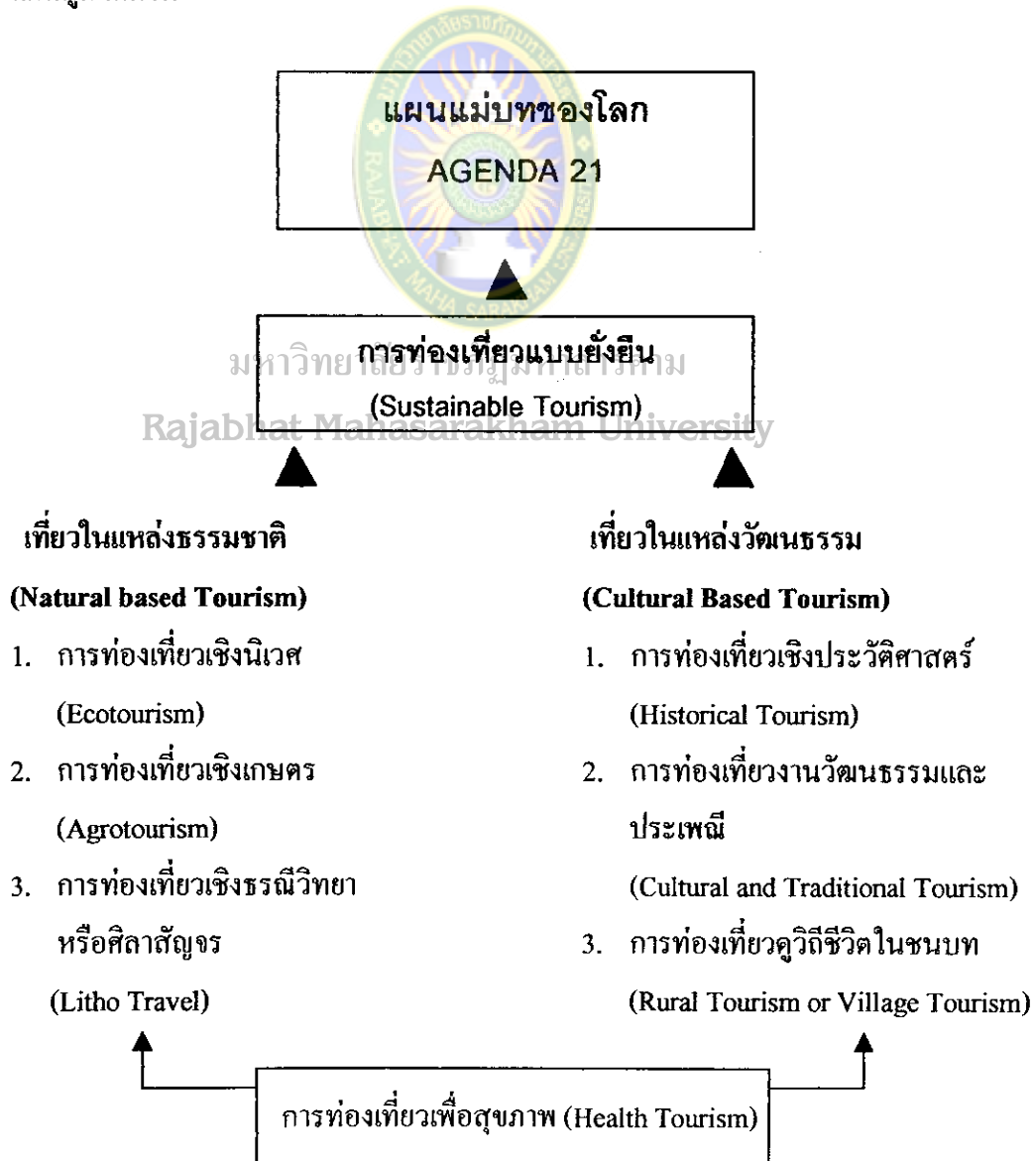
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538 : 10) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

โรจน์ชัย ศัตรเวหา (อ้างถึงใน กังสดาล ภูสิงหา. 2542 : 12) ได้สรุปการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” เป็นการท่องเที่ยวที่มีนิเวศวิทยา หรือธรรมชาติ เป็นรากฐานแหล่งท่องเที่ยวช่วยเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ คุณลักษณะต่างๆ ทางนิเวศวิทยา และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับพืช ธรรมชาติและสัตว์ป่า ทัศนียภาพอันงดงามตลอดจนศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏในท้องถิ่นของ แหล่งท่องเที่ยวที่ควรตระหนักถึง

1. คุณค่าของธรรมชาติและ การยอมรับ เช่น การมีอุทยาน และป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนเขตอนุรักษ์ พืชพันธุ์ พันธุ์สัตว์ และสภาพภูมิทัศน์
2. การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการเดินทางแบบยั่งยืนตลอดไป โดยคำนึงถึงทั้งในด้านนิเวศวิทยา และด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. การกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกให้มีการอนุรักษ์และลงทุน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. การพัฒนาจิตสำนึก ความรับผิดชอบของประชาชนและรากฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. การให้การศึกษาและจูงใจนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมและซาบซึ้งคุณค่าของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism -Development)

ราโพนพรณ แก้วสุรียะ (2544 : 118) กล่าวว่ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีหลักการสำคัญคือค้ำนึ่งถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทั้งระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่น ค้ำนึ่งถึงประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ค้ำนึ่งถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัย ค้ำนึ่งถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความหมายของ คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตามความหมายของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย หรือตามทัศนะของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่ให้ความหมายไว้แล้วข้างต้น พบว่า ศัพท์ของคำว่า “Ecotourism” มีรากศัพท์มาจากคำว่า Ecosystem + Tourism อันเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ขอความร่วมมือให้ราชบัณฑิตยสถานแปลความหมายของคำว่า Ecotourism ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้ให้ คำจำกัดความว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ดังนั้น คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” จึงเป็น ศัพท์เก่าซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายไว้ เมื่อ พ.ศ. 2529 แต่อย่างไร ก็ตามในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) โดยจะศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของชาวผู้ไทย ในหมู่บ้าน โกงโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่โดดเด่น ตลอดจน มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตกตาดสูง ป่าไม้ และยังมีแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ อื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งจัดให้มีบ้านพักนักท่องเที่ยวในรูปแบบของ Home Stay ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงยังคงใช้ศัพท์เดิมคือคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ซึ่งหมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของ คนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ และวัฒนธรรมอันดี ของชุมชน

นโยบายการจัดการท่องเที่ยว

สมศักดิ์ เทพสุทิน (2544 : 23) ได้เห็นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. บริหารการท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายด้านเศรษฐกิจไปยังชุมชนต่าง ๆ ให้มีความเชื่อมโยงกับนโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์
3. ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการที่ทำให้นักท่องเที่ยวพำนักอยู่นานขึ้นและจ่ายค่าวันมากขึ้น

5. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เชิงสุขภาพ เชิงกีฬา และเชิงเกษตร
6. ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการเชื่อมโยงแหล่ง
ท่องเที่ยวระหว่างกัน
7. เร่งรัดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แก้ไขปัญหาการเอ้าต์เอาเปรียบ
และหลอกลวงนักท่องเที่ยวอย่างจริงจังและเข้มงวด
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการต่าง ๆ ที่ทำให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศ
มากขึ้น
9. สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยว
10. ใช้มาตรการเชิงรุกส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายหลักที่กลุ่มนักท่องเที่ยว
ที่มีศักยภาพ
11. ให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำท้องถิ่น
จากการศึกษา นโยบายของสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
ทั้ง 11 ข้อ พบว่า มีนโยบายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถึง 6 ข้อด้วยกันคือ
นโยบายข้อ 1 ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน
นโยบายข้อ 2 บริหารการท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายด้านเศรษฐกิจไปยังชุมชนต่าง ๆ
ให้มีความเชื่อมโยงกับนโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์
นโยบายข้อ 3 ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง
นโยบายข้อ 4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการที่ทำให้นักท่องเที่ยวพำนักอยู่นาน
ขึ้นและจ่ายค่าวันมากขึ้น
นโยบายข้อ 5 เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ เชิงกีฬา และเชิงเกษตร
นโยบายข้อ 7 เร่งรัดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แก้ไขปัญหาการเอ้าต์
เอาเปรียบและหลอกลวงนักท่องเที่ยวอย่างจริงจังและเข้มงวด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th>) ได้กำหนดนโยบายหลักไว้

8 ประการ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริม ชักจูง ให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ เป็นเงินตราต่างประเทศ เข้าเพิ่มพูนเศรษฐกิจส่วนรวม โดยริบคว่น
2. ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่นเพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชาชนในทุกภูมิภาค
3. อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด
4. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้มากขึ้น
5. เพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วยความมั่นใจในความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สินของตนและหมู่คณะ
6. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและเยาวชนเพื่อเป็นการเพิ่มสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวให้แก่คนไทย
7. เสริมกำลังคนที่เป็นคนไทยเข้าทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด
8. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

จากการศึกษานโยบายการท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ทั้ง 8 ประการนั้น พบว่า มีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถึง 3 ข้อ คือ

นโยบายข้อ 2 ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่นเพื่อเป็นการ กระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชาชนในทุกภูมิภาค

นโยบายข้อ 3 อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด

นโยบายข้อ 8 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

องค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ภราเดช พัทธ์วิเชียร (อ้างถึงใน กังสดาล ภูสิงหา. 2542 : 11) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไว้ 4 องค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature Based Tourism) เป็นแหล่งธรรมชาติเป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
2. องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการจัดการแบบยั่งยืน (Sustainable Management Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม ป้องกันและกำจัดมลพิษและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environment Education Based Tourism) เป็นแหล่งที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ มีการให้การศึกษาระดับสูง สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวคนในท้องถิ่น และผู้ที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้อง
4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation Based Tourism) คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและคนในท้องถิ่นก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ท้องถิ่นและท้องถิ่นมีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ โดยเริ่มจากระดับล่างถึงการปกครองท้องถิ่นและรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th/policy.htm>) ได้กล่าวถึงลักษณะ โครงสร้าง และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม อาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย
2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบ 3 ประการ

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังเป็นแนวคิดที่จะทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมธรรมชาติศึกษา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยสร้างรายได้ ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งรัฐจะสามารถนำมาใช้ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งขณะนี้กำลังประสบปัญหาข้อจำกัด ด้านงบประมาณ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว ก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อดำรงชีพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th/policy.htm>) แบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาตินั้น ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ (Climate) ทิวทัศน์ที่สวยงาม (Scenery) และสัตว์ป่า (Wildlife) นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาจทำลายความสวยงามลงได้

2. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น พระราชวัง อาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวอีกจำนวนมากไม่น้อยที่สนใจในความรุ่งเรืองแห่งอารยธรรมในอดีต วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อย รวมถึงพิธีกรรม พิธีกรรมงานฉลองรื่นเริงต่าง ๆ ศิลปการแสดง ดนตรี เพลงพื้นบ้าน การรำยรำ การละเล่น ตลอดจนงานหัตถกรรม

อุดม บัวศรี (2534 : 29) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ น้ำตก เกาะ สันดอน แก่ง ถ้ำ เิงผา เหลือบหิน อุทยานแห่งชาติ อุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิดป่าสงวน สวนรุกขชาติ แหล่งน้ำ เขื่อน หนอง บึง อ่างเก็บน้ำ โปรง น้ำพุ น้ำพุร้อน หาดทราย หาดหิน หุ่นหญา หุ่นรบ แหล่งแร่ธาตุ แหล่งซากดึกดำบรรพ์

2. แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และโบราณคดี หมายถึง แหล่งหลักฐานบอกอดีตชาติของมนุษยชาติ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปรางค์ ปราสาท กู่ สถูป ราชคู เมือง และชุมชนโบราณ ศาสนสถานเก่า คูเมือง คลองเมือง กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน วัด ศิลาจารึก พิพิธภัณฑ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่แสดงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวิถีอาหาราม ที่เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมในปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชน หรือเผ่าชน ต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่สืบมรดกทางวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เด่น ศาสนสถานหรือสำนักสงฆ์ ที่เด่นด้านปฏิบัติธรรม ตลอดทั้งงานเทศกาลประเพณีเด่น ๆ และสำคัญ ๆ ในท้องถิ่น

4. แหล่งท่องเที่ยวศิลปกรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่มีศิลปกรรมด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน แหล่งศิลปการแสดงท้องถิ่น คนตรีพื้นเมือง นาฏศิลป์ พื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนัง ปฏิมากรรมสถาปัตยกรรมท้องถิ่น

5. แหล่งท่องเที่ยวกิจกรรม การผลิต หมายถึง แหล่งกำเนิดผลผลิตด้านต่าง ๆ ทั้ง เกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมในโรงงาน เช่น แหล่งหัตถกรรมพื้นบ้าน หมูบ้านทอผ้า ทอเสื่อ แหล่งจักสาน แหล่งปั้น แหล่งพื้นบ้าน แหล่งเจียรไน แหล่งผลิต อุตสาหกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ และแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรที่เด่น ๆ และสำคัญ ในท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 : 119) แบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น

2 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources)

2. ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man – made Tourism Resources) หรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตในท้องถิ่น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) เป็นผลงานที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ ได้แก่ ผลงานทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม วรรณกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเพณีในรอบปี ล้วนมีความวิจิตรเป็นประณีตศิลป์ เป็นสุนทรียศิลป์ ที่อนุชนรุ่นหลังยังเกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะปฏิบัติตามสืบสานกันต่อไป

กล่าวโดยสรุปตามทัศนะของผู้วิจัย แหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

2. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต

ผลกระทบที่เกิดกับแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th/policy.htm>) ได้สรุปผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม โดยแยกสรุปได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และปัญหาภาวะแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม มีขยะและสิ่งปฏิกูลเกลื่อนกลาดอยู่ตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ทำให้สูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำเน่าเสีย หาดทรายสีคล้ำลง พืชพันธุ์และสัตว์ป่าตามธรรมชาติถูกทำลายจนลดจำนวนลง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นฝีมือของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว

1.2 การบุกรุกที่สาธารณะ การเข้าครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะ เช่น การจับจองพื้นที่ป่าสงวน พื้นที่เกาะ ชายหาด เพื่อสร้างสถานที่ตากอากาศ รวมทั้งการปลูกสร้างอาคารที่ยื่นลงไปในที่สาธารณะ เป็นต้น

1.3 อาคารและสิ่งปลูกสร้าง การก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่ไม่มีการควบคุมด้านความสูง รูปแบบ ก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทัศนียภาพ รวมถึงปัญหาความแออัดของสิ่งปลูกสร้าง นอกจากนี้ ยังมีการปลูกสร้างอาคารที่มีลักษณะทำลายธรรมชาติดั้งเดิมของพื้นที่ มีการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ขัดต่อสภาพธรรมชาติ เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันเป็นความงามและเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยสิ้นเชิงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น การถมที่ ถมทะเล การสร้างถนน ก่อให้เกิดการทำลายสภาพทางภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติ และความสมดุลทางระบบนิเวศ

2. ผลกระทบการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกด้านเศรษฐกิจ แต่กลับก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบ ด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งพอสรุปปัญหา ได้ดังนี้

2.1 เพศพาณิชย์ มีพื้นฐานมาจากปัญหาเศรษฐกิจขยายตัวตามการพัฒนา อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นตัวเร่งให้เกิดปัญหานี้ลุกลามขึ้น

2.2 อาชญากรรม เช่น การล่อลวงนักท่องเที่ยว การปล้นจี้ชิงทรัพย์ ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

2.3 ค่าครองชีพ ในพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเป็นจำนวนมาก เช่น ภูเก็ต เชียงใหม่ พัทยา เป็นต้น มักประสบกับปัญหาค่าครองชีพสูง

2.4 การหลอกลวงเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบางรายมุ่งเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

2.5 ค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง เกิดการลอกเลียนแบบ ปรับสภาพสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี ให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

2.6 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณี สิ่งเหล่านี้เป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวมาช้านาน เนื่องจากวัฒนธรรมประเพณีของไทยมีความสวยงาม ประณีต แต่การจัดการด้านประเพณีบางท้องถิ่น ได้ละทิ้งบางขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการประกอบประเพณีบางอย่างไป

2.7 การลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม เกิดการลอกเลียนแบบงานศิลปหัตถกรรม โดยไม่คำนึงถึงความประณีต และคุณค่าของสินค้า มุ่งเน้นผลกำไรจากนักท่องเที่ยวมากกว่า

กล่าวโดยสรุป ถึงกรรมการท่องเที่ยวส่งผลคือเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบตามมาในหลายประเด็นด้วยกันซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” คือ การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ ต่อวัฒนธรรมอันดีของชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม
2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

โดยสามารถจำแนกแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

2. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต

กิจกรรมการท่องเที่ยวเมื่อส่งผลดีด้านเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบตามมาในหลายประเด็นด้วยกันซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี

ความหมายของวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th>) ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ "วัฒนธรรม" หมายถึง "แบบอย่างหรือวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนแต่ละกลุ่ม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคมวัฒนธรรมแต่ละสังคมจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และทรัพยากร ต่างๆ ลักษณะอีกประการหนึ่งของวัฒนธรรมคือ เป็นการส่งสมความคิด ความเชื่อ วิธีการ จากสังคมรุ่นก่อน ๆ มีการเรียนรู้ และสามารถถ่ายทอดไปยังรุ่นต่อๆ ไปได้ วัฒนธรรมใดที่มีรูปแบบ หรือแนวความคิดที่ไม่เหมาะสมก็อาจจะเลือนหายไป วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่แสดงความเป็นชาติให้ปรากฏชัดเจนขึ้น ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นทำให้คนไทย แตกต่างจากชาติอื่น ๆ มีเอกลักษณ์ประจำชาติที่เห็นได้จากภาษาที่ใช้ อุปนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิดตลอดจนการ แสดงออกที่นุ่มนวล อันมีผลมาจากสังคมไทยที่เป็นสังคมแบบประเพณีนำ และเป็นสังคมเกษตรกรรม เนื่องจาก ประชากรส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท สภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดี กล่อมเกลาจิตใจมีความ โอบอ้อมอารี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลซึ่งกันและกันตลอดมา

หากแบ่งวัฒนธรรมด้วยมิติทางการท่องเที่ยวแล้ว จะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม หมายถึงสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ ไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ เป็นการแสดงออกในด้าน ความคิด ประเพณี ขนบธรรมเนียม แบบแผนของ

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติต่อกันมา เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มของคนว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ทักษะคติ ความรู้ และความสามารถ วัฒนธรรม ประเภทนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมขึ้นได้ และในบางกรณีอาจพัฒนาจนถึงขั้นเป็น อารยธรรม (Civilization) ก็ได้ เช่น การสร้างศาสนสถานในสมัยก่อน เมื่อเวลาผ่านไปจึงกลายเป็น โบราณสถาน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หากพิจารณา ความหมาย และลักษณะของวัฒนธรรมที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทที่ 2 เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตน เป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน ส่วนประเภทที่ 3 มีสภาพแรกเริ่มมาจากแนวความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิต ซึ่งเป็นนามธรรม แต่ได้มีการพัฒนาจนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบขึ้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรง จึงเห็นได้ชัดเจนว่า วัฒนธรรมที่เป็นแนวความคิด ความเชื่อ เป็นนามธรรมล้วน ๆ แต่เพียงอย่างเดียว ไม่ถือว่าเป็น ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น จึงจะสามารถพัฒนาให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ตัวอย่าง วัฒนธรรมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวประเภท โบราณสถาน อุทยาน ประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลและงานประเพณี งานศิลปหัตถกรรมที่พัฒนามาเป็นสินค้าประจำท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอภินิหารไมตรีของ คนไทย ล้วนแล้วแต่เป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย เป็นเสมือนตัวเสริมการท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เพิ่มความประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ถึงแม้ว่า ประเทศไทยจะมีทรัพยากรประเภทศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ก็มีการผสมผสานสอดคล้องเป็นวัฒนธรรมไทย ได้อย่างกลมกลืน แหล่งท่องเที่ยวประเภท โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ แม้กระทั่งศาสนสถาน หรือ โบราณวัตถุและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ แสดงอดีตความเป็นมาของชาติไทย ที่มีความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอายุ 3-4 พันปีมาแล้ว โดยมีหลักฐานเป็นแหล่ง โบราณคดีกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ

ความหมายของประเพณี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th>) ได้สรุปความหมายของคำว่า “ประเพณี” ไว้ดังนี้ประเพณี มีความหมายรวมถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทักษะคติ ศิลปกรรม จารีต ระเบียบ แบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนถึงการ

ประกอบพิธีกรรมใน โอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาแต่ใน อดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิด หรือการกระทำที่สืบต่อกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

ประเพณีเกิดจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ทราบสาเหตุต่าง ๆ ฉะนั้นประเพณี คือ ความประพฤติของคน ส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริม สร้างถึงแก่อยู่เสมอ และกลมกลืนเข้ากันได้

ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผน ในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีกว่า ถูกต้องกว่า หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ใน สังคมและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา

ประเพณี คือ ความประพฤติที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ใน หมู่คณะ เป็นนิสัยสังคม ซึ่ง เกิดขึ้นจากการที่ต้องเอาอย่างบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ คน หากจะกล่าวถึงประเพณีไทยก็หมายถึง นิสัยสังคม ของคนไทยซึ่ง ได้รับมรดกตกทอดมาแต่ดั้งเดิมและมองเห็นได้ในทุกภาคของไทย

ประเพณี เป็นเรื่องของความประพฤติของกลุ่มชน ยึดถือเป็นแบบแผนสืบต่อกันมา นาน ถ้าใครประพฤติผิด แบบ ถือเป็นการผิดประเพณี เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติอีกอย่างหนึ่ง โดยเนื้อหาสาระแล้ว ประเพณีกับวัฒนธรรมเป็นสิ่งทีกลุ่มชนในสังคมร่วมกันสร้างขึ้น แต่ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่มีเงื่อนไขที่ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือเป็นสิ่งทีสังคมสร้างขึ้นเป็นมรดก คนรุ่นหลังจะต้องรับไว้ และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่แก่คนในสังคมอื่น ๆ ด้วย

ประเพณีแบ่งตามลักษณะของความเข้มงวดในการที่จะต้องปฏิบัติตาม เป็น 3 แบบด้วยกัน คือ

1. **จารีตประเพณี หรือ กฎศีลธรรม (Mores)** คือ ประเพณีที่สังคมถือว่าถ้าใครฝ่าฝืนจงดเว้นไม่กระทำตามถือว่าเป็นความผิดจารีตประเพณีเกี่ยวข้องกับศีลธรรมของคนส่วนรวมในสังคมไทย เช่น การแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เป็นต้น จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรมของแต่ละแห่งย่อมไม่เหมือนกัน เพราะมีค่านิยม (Value) ที่ยึดถือต่างกัน ดังนั้น ถ้าบุคคลใดนำจารีตประเพณีของตน ไปเปรียบเทียบกับของคนอื่นว่าดีหรือเลวกว่าตนก็เป็นการเปรียบเทียบที่ไม่ถูกต้อง เพราะสภาพหรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ย่อมต่างกันไป เช่น เราเคารพผู้ที่อาวุโสกว่าแต่ชาวอเมริกันรักความเท่าเทียมกัน

2. ขนบประเพณี (Institution) บางครั้งเรียกว่าระเบียบประเพณี หมายถึงประเพณีที่สังคมกำหนด ระเบียบแบบแผนไว้อย่างชัดเจนว่าจะประพฤติปฏิบัติเป็นขั้นตอนอย่างไร เช่น ประเพณีแต่งงานต้องเริ่มตั้งแต่การหมั้นการแต่งซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีมากมายสำหรับคู่บ่าวสาวต้องปฏิบัติตาม หรือพิธีศพ ซึ่งจะต้องเริ่ม ตั้งแต่มีการรดน้ำศพ แต่งตัวศพ สวดศพ เผาศพ เป็นต้นลำดับ

3. ธรรมเนียมประเพณี (Convention) หมายถึง ประเพณีที่ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวัน หากมีการฝ่าฝืนก็ ไม่ถือเป็นเรื่องผิด นอกจากจะเห็นว่าเป็นผู้เสียมารยาทเท่านั้น ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทย

ถวิล ทองสว่างรัตน์ (2527 : 85) ได้รวบรวมขนบธรรมเนียมประเพณีชาวผู้ไทยไว้ดังนี้

1. ว่าด้วยการแต่งกายและลักษณะทางภาษา

การแต่งกายในเวลาปกติผู้ชายนุ่งผ้าด้ายตามเอกลีดงาสีดำ หรือนุ่งผ้าขาวม้าสีขาว สวมเสื้อด้ายสีดำ (ผ้าพื้นเมือง) ผู้หญิงนุ่งซิ่นใช้เสื้อดำสีดำ (ผ้าพื้นเมือง) ถ้าไม่สวมเสื้อแทนที่จะห่มผ้าเอาแขนเสื้อผูกสะพายแดงเฉียงมาใช้แทนผ้าห่ม เครื่องประดับของชายในเวลาปกติไม่มีของหญิงมีกำไลเงินใส่ข้อมือกับกระจอนหู (ต่างหู) ทำด้วยเงินหรือทองเหลืองใส่ประจำตัวอยู่เสมอ เฉพาะคนที่มียศยศสักหน่อย กับมีผ้ามันดัดซิด (ผ้าเก็บดอก) สีเหลืองผืนผ้าเล็ก ๆ ผูกคล้องศีรษะรัดคอกไม่ให้รุงรังโดยมากใช้ทั้งหญิงทั้งชาย ในเวลานักขัตฤกษ์ ถ้าเป็นเวลาปกติใช้แต่ผู้หญิง ถ้าเป็นเวลางานนักขัตฤกษ์ผู้ชายนุ่งผ้าไหมสวมเสื้อซิ่นใน ห่มผ้าซิด (ผ้าพื้นเมือง) ส่วนผู้หญิงนุ่งซิ่นหมี่ไหม สวมเสื้อผ้าดำแขนยาว รูปเสื้อกระบอกคิกลูกกระดุมด้วยแถวหนึ่งประมาณ 30 – 40 เม็ด มาสมัยนี้บางคนใช้สติกส์ห้าหรือสติกส์ 10 ร้อยซ้อนกับลูกกระดุมทุกลูก ทำตามฐานะคนจนและคนมี เครื่องประดับกายมีลูกปัดแก้วร้อยเป็นสายใช้คล้องคอผูกข้อมือเกี้ยวหูพันผมหลายเส้น ใช้ทั้งหญิงและชาย พวกผู้หญิงยังเอาเงินบาทเหรียญสลึง เหรียญสองสลึง เหรียญเฟื้องและเงินต่างประเทศเจาะร้อยผูกเป็นแถวคล้องคอคล้ายสร้อยอีกด้วย ถ้าเป็นนักขัตฤกษ์ทำบุญต่างบ้าน จะต้องเดินทางไปจากบ้าน พวกผู้หญิงต้องมีกระหังใส่เครื่องนุ่มห่มและเครื่องแต่งตัวหวีกระจกแบ่งพร้อมไปด้วยทุกคน เมื่อเวลารับศีลพวกผู้หญิงต้องถอดเครื่องประดับออกกองไว้หมด เมื่อรับศีลแล้วจึงกลับแต่งตามเดิม ลักษณะร่างกายของคนจำพวกนี้ รูปพรรณสัณฐานเหมือนกับคนไทยธรรมดา เว้นแต่หญิงไว้ผมยาวทุกคน และดำเนินขลุ่ยต่างกับคนไทยธรรมดา คล้ายกับสำเนียงพวกพม่า และถ้าจะสังเกตกิริยาที่เดินจะมี

แปลกบ้าง โดยมากมักเป็นคนผิวขาว เนื้อหยาบ เดินสั้นหนักทำเดินท่าก้ม ๆ โดยสันนิษฐานว่า คนจำพวกนี้ขึ้นในการเดินขึ้นเขาของเขาเสมอ

2. ว่าด้วยลัทธิศาสนา

ในครั้งนั้นคนจำพวกผู้ไทยยังไม่มีศาสนาอะไร นับถือแต่ผีค้ำคือผีแคบิคา มารดา หรือปู่ย่าตายายที่ตายล่วงไปแล้ว เวลานั้นพระยาก็ยังไม่มีการราชาเจ้า อนุรุธกุมาร เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงประทานสาวสนมมาให้เป็นภรรยาพระยาค่า คนหนึ่งชื่อนางลาวและให้พระครูอีกรูปหนึ่ง (พระสงฆ์) ไปตั้งวัดอยู่ที่เมืองวัง เพื่อช่วยแนะนำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา นางลาวเป็นหัวหน้าช่วยแนะนำในการทำบุญให้ทาน พวกผู้ไทยจึงมีการเลื่อมใสนับถือพระพุทธศาสนา รู้จักการทำบุญกุศลตั้งแต่นั้นสืบมา มีการทำบุญคือ

- 1) ทำบุญบ้องไฟ
- 2) ทำบุญพระเวศ (มหาชาติ)
- 3) ทำบุญวันออกพรรษา
- 4) ทำบุญข้าวจี
- 5) ทำบุญข้าวประดับดิน
- 6) ทำบุญข้าวสาก
- 7) ทำบุญกฐิน
- 8) ทำบุญวันสงกรานต์

3. ว่าด้วยการถือผี

การถือผี มีเหตุผลบรรยายต่อมาว่า เมื่อพระยาค่าได้นางลาวมีบุตรเป็นชายด้วยกัน 3 คน คนที่ 1 ชื่อท้าวคำ คนที่ 2 ชื่อท้าวกำ คนที่ 3 ชื่อท้าวแก้ว ในครั้งนั้นมีผีอยู่ที่เขาค้ำ ใช้แสดงให้เห็นเป็นตัวคนธรรมดา ถ้าพวกผู้ไทยมีกิจการจะทำงานสิ่งใด ไปขอแรงพวกผีมาช่วยทำงานก็ได้ เช่นเดียวกับคนธรรมดา แต่อาหารที่จะเลี้ยงพวกผีนั้นจะเลี้ยงได้แค่เครื่องของหวานของลาวผิไม่กิน พุดจากันได้เหมือนกับคนธรรมดา แต่จะทำการต้องแยกกันเป็นฝ่ายหนึ่งต่างหากไม่รวมกัน โดยกล่าวว่าพวกผีนั้นเหมือนสาบกลืนคน การถือผีโดยเข้าใจว่า ผีบิดา มารดา หรือปู่ ย่า ตา ยาย ที่ตายไปแล้ว เป็นผู้ปกครองคอยดูแลการกระทำผิดของบรรดาลูกหลานญาติพี่น้องอยู่เสมอ ดังเช่นมีชายไปจับแขนหรือกอดจูบลูกสาวบนเรือนอย่างหนึ่ง หรือคนในครัวเรือนนั้น ไปเรียนวิชาอาคมอย่างใด โดยไม่บอกกล่าวกับผีอย่างหนึ่ง หรือลูกสะใภ้ หลานสะใภ้เดินบนเรือนกระที่บสั้นแรง หรือเคาะไม้เสาเรือน ฝาเรือน และไม้อย่างอื่น ซึ่งเป็นเครื่องประกอบเรือนนั้นอย่างหนึ่ง เหตุที่กระทำดังกล่าวนี้ถือว่า ผิดผีปู่ ย่า ตา ยาย ผีนั้นจะต้องมากระทำให้คนใดคนหนึ่งมีอาการเจ็บป่วยขึ้น เมื่อมีคนเจ็บป่วยเกิดขึ้นแล้วต้องไปหาหมอเหยา หรือหมอถ้าส่งมาเสี่ยงทาย ว่าผิดอย่างนั้น ผีจะต้องกินไก่ กินหมู กินกระบือ คนที่กระทำผิดต้องจัดหามาเช่นผีตามความต้องการ แต่ต่อมาทุกวันนี้ การเช่นหมู และกระบือนั้นใช้แต่ไก่สมมติกันเอาว่าเป็นกระบือโดยมาก

4. การแต่งงาน

การแต่งงานมีขนบธรรมเนียมประเพณีพื้น ๆ ที่ปฏิบัติต่อกันมาของชาวผู้ไทย ดังต่อไปนี้

4.1 ต้องมีล้าม 1 คน ล้ามนำขันดอกไม้รูปเทียน 1 คู่ เงิน 10 บาท เหล้า 1 ขวด ยกเข้าไปหาผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงที่เรียกว่าฝ่ายลุงตาแล้วพูดว่า “ขอไหว้สา ลุงตาพาเข้า ได้ดอกไม้เทียน คู่ เงินสิบบาท เหล้าโศด 1 มาขอเข้าปูลูแนว นำลุงตาพาเข้า เพราะว่ามีคนนำกินดินอยู่ มักพ้อมมักแม่ มักโคตร มักวงค์ ขอหื้อลุงตาพาเข้า เป็นแห่ผีนกว้าง เป็นน้ำสร้างอันเย็น ตัดต่งเน่งคองตามฮีต 12 คอง 14 ขอปิดค้ำงหื้อเห็นเคอ ปิดค้ำงหื้อเห็นเคอ ปิดเบอหื้อเห็นมะ อาญาเอย คั้นเว้าน้อยขอลวย คั้นเว้าหลายขอไหว้คาย อาญาเอย” (คำพูดเหล่านี้ใช้ภาษาผู้ไทยล้วน)

ฝ่ายลุงตาตอบ “สารูแล้ว ที่ได้ดอกไม้รูปเทียน ฮีตมีหื้อหมอง คองมีหื้อเสร์ว ฮีตแต่ปู้มีหื้อหย่า ฮีตแต่ยามีหื้อเส กะดีแล้ว อาญาเอย เฮาเล็งลูไว้ทำชาย เล็งควายไว้ทำเอะทำไถ อาญาเอย พอปุ้กะละปุ้ พอฝิ่งกะละฝิ่ง คั้นมีคิ มีฮี ว่ามีคิ มีงาม กะละปุ้ กะละแปง ตามฮีต ตามคองนั้นแล้ว อาญาเอย แต่ว่าลูสาวกก เพ็นผัดคักค้ำหลาย ลูสาวปาย เพ็นผัดคักค้ำกว้างคาย อาญาเอย” (ตอนนี้ออกสินสอดให้ทราบ ถ้าบอกราคาสูงฝ่ายผู้เป็นล้ามจะขอต่อรอง) แล้วพูดว่า “สารู ลุงตาพาเข้าเว้ามานั้น ยอเซาะกะมีแควน ยอแหนกะมีฮั้นแล้ว อาญาเอย เงินค้ำหายะ มะไม้้อยสูง อาญาเอย ขอหื้อโผคผายข้าน้อยเน อาญาเอย ขอไหว้สา” ฝ่ายลุงตาจะพูดว่า “เอาแนวนี้เสไป เบอคอง เบอไม้กะได้ ขันว่าเงินหายะกะดี เหาสิบเบอกะเท่า เก้าเบอกะทาส มีหื้อฮาดสักป่องส้องสักฮู ละได้บอ” (ล้ามตอบ) มิได้ ข้าน้อย (ลุงตาพูด) “เอาไม้เสชั้น คือโหขวานจองคอบแบ้ ไม้แท้อยคาสามปีได้บอ” (ล้ามตอบ) มิได้แล้ว ข้าน้อย ขอไหว้ ขอสา ขอหื้อโผคผายเป็นแห่ผีนกว้าง นางผีนยวแต่ท่อน ข้าน้อย (แล้วก็ต่อราคาสินสอดจนเป็นที่พอใจกันทั้งสองฝ่าย)

4.2 เมื่อตกลงกันแล้ว มีการสับของฝากและของหมวย มีกระหังหมวย ฝ่ายชาย 1 วา หมาก 8 พลุ 8 ทำเป็นคับ ๆ ใส่ขันแล้วยกเข้าไปหาลุงตา (ล้ามพูดว่า) “ขอเอาขันมะหมาหมาย สายพลูมาแก้ว สับของพะมะหลบพร้อม มีหื้อสิบเสคต ห้อเสล่มคาย อาญาเอย ความได้ท่อนี้ละ ขอไหว้สา” (ลุงตาตอบ) “สารูแล้ว ที่ฮักษาฮีตมีหื้อหมอง คองมีหื้อเสร์ว ขออนุโมทนาสารู อาญาเอย” พอรับของฝากเสร็จพิธีแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องแจกของผู้มาร่วมพิธีทุกคน โดยมากเป็นไม้ขีดไฟคนละกัก เรียกว่าของฝากที่ฝ่ายชายนำมาให้ เพื่อแจกจ่ายเป็นหลักฐานในการสุขอ ความหมายในขอฝาก ส่วนกระหังเป็นลายงคงาม สานด้วยไม้

ไม่อย่างดีสำหรับใส่ของไปไร่ไปสวน เพราะชาวผู้ไทยทำไร่ข้าว พริก มะเขือ พัก แฟง แดง เป็นต้น สมัยอยู่เมืองวังไม่เคยทำนา ส่วนผู้ชาย 1 วา นั้นเอาไว้เป็นผ้าอ้อม เวลาเกิดลูกมา ต้องเอาผ้านี้ไปรองรับ เวลาซักเอาไปซักที่แม่น้ำน้อยอ้อยหนูเพราะเป็นธารน้ำไหลที่ใสสะอาดดี

4.3 ต่อไปอีกวันแต่งงานกัน เมื่อได้ฤกษ์ดีแล้ว ก็แห่เจ้าบ่าวมาบ้านเจ้าสาว มีการผูกแขนบายศรีในขันโตกหรือพานทองก็ได้ ก่อนเข้าสู่พิธีบายศรีสู่ขวัญ ถ้ำม ต้องนำไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด เงิน 10 บาท ไปขอให้ลุงตาเถียน (ตอน) เขยเสียก่อน มิฉะนั้นจะไม่ยอมให้ผูกแขนเป็นเขยได้เลย ถ้ำมนำสิ่งของดังกล่าวยกเข้าหาลุงตาแล้วพูดว่า “บัดนี้ได้เวลาแล้วได้ไก่ต้ม 1 ไก่ เหล้า 1 ขวด เงิน 10 บาท มาขอคำโห่เฮ้อย่างขอคำทางเฮ้ลลเป็นข้างเหื้อเขยโห เป็นโหเหื้อไค่ เป็นไม้เหื้อคักเหื้อสิน แม้นได้โหกะมีสิได้ปีกะมีบินหนีแล้ว อาญาเอย” ฝ่ายลุงตาก็จะหาผู้ชำนาญในการเขียนเขย มาทำการเขียน การเขียนเขยนั้นคือการว่ากล่าวสั่งสอนให้รู้จักการเป็นเขย มี 14 ข้อ เรียกว่าครอง 14 ของเขยที่ยอมตัวเข้ามามอบให้ลุงตาว่ากล่าวได้ ดังปรากฏในข้อ 9 ว่า “ข้างฮ้าย ควายยะ ไม้กะชะหนามสนหน้า เหียงเหื้อเอาเหื้อคักเหื้อสิน คนไค่เหื้อเอาเหื้อคักคนเขื้อ” แสดงว่ายอมตัวให้ลุงตาใช้สอยเป็นข้าทาส ฉะนั้น

สำหรับผู้ที่จะเป็นถ้ำมั้น ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมมีคณับถือเหมาะสมเป็นตัวอย่างได้ในการครองเรือน เป็นคนบริสุทธิ์ ไม่เป็นม่าย ไม่มีเมียหลายคน มีลูกที่ว่่านอนสอนง่าย มีความประพฤติดีด้วยเพราะเชื่อว่าเป็นผู้ปลูกฝังตั้งแต่เสมี่ยมเป็นพ่อแม่อีกคนหนึ่ง ลูกถ้ำม (เจ้าบ่าว) จะต้องเคารพนับถืออย่างยิ่ง ในพิธีแต่งงานเป็นหน้าที่ของถ้ำมจะต้องจัดทำทุกอย่างอาทิเช่นจูงเข้าพาขวัญ ผูกแขน ป้อนไข่ ฟ่ายเหล้า จูงแขนเข้าห้องลั่นเป็นหน้าที่ของถ้ำมทั้งนั้น

4.4 พิธีเขียนเขย นับว่าเป็นพิธีสำคัญที่สุด เพราะเป็นการยินยอมที่จะต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติ 14 ข้อ ไม่ใช่เอาไม้เรียวมาเขียน แต่เป็นคำพูดที่ลุงตา (ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง) จะวางไว้ให้ถือปฏิบัติ ฮีตครองคังกล่าวผู้เฒ่าผู้แก่บอกเล่าสืบต่อกันมาว่า สืบมาแต่เรื่องสังคัลปีชัย ซึ่งเป็นวรรณคดีอีสาน ตอนยักษ์กุมภกณฑ์ลักลอบเอานางสุมณฑาไปสู่สมครั้งแรกยักษ์กุมภกณฑ์ได้ลักพาเอานางสุมณฑาไปโดยพลการ ต่อมาท้าวศัลปีชัย ท้าวสีโหและท้าวสังข์ทองไปรบเอาคืนมาได้ ยักษ์กุมภกณฑ์มาขอแต่งงานอีก โดยยอมเป็นเขยที่ดีจึงวางกติกการเขียนเขยไว้ ชาวผู้ไทยยึดถือเป็นประเพณีสืบมา ต่อไปนี่เป็นคำเขียนเขย 14 ข้อ ตามที่จดจำมาเป็นภาษาไทย คือ

ฝ่ายลุงคาที่จะเขียนเขยกล่าวขึ้นต้นว่า “ขอขบาทองเจ้าล้าม มือนี่แม่น
มือนั้นมือนี่เป็นวันดี มือนี่วันชอบ มือประกอบวันงาม กลางคืนเขยอย่าเทวนี่น้ำ กลางค้ำเขย
น้นอย่าเทวนี่เน บุญเขยหะแขวน แนนเขยเจ้าหะฮอด จึงมาหาพ่อแม่ คัดหาฮิตคิดหาทองท้าว
นี่เป็นท้าวผู้ดี สิเป็นท้าวผู้ปลอด มิได้เป็นปูดเนื้อเลา มิได้เป็นเปาเนอข้าง มิได้เป็นป้างเนื้อปุม
แก้งคังไขลอด ปอดคังไขขาว หนีหน้าไว้หน้า หนีหลังไว้หลัง ท้าวผู้นี้มาสมสู่อยู่กับหมู
ข้อยทั้งหลาย เป็นท้าวอย่าเอ็ดหูกวาง เป็นนางอย่าเอ็ดหูเม่นหูถึง คือว่าเวะท้าวหนาเวะพญาถี้
ป็นเจ้าจี่ของทองแล้วจึงไป ต่อไปนี่พื้นสิได้ตั้งบำ ง่าไม้สิได้ตั้งคอกเจ้าคาย เจ้าล้ามเอย ไปคอง
อย่าได้มามีเปล่า ไปเลาอย่าได้มามีคาย เอาไม้คายมาสองกันหม้อไม้ข้อยล่อหมูนก้นแม่เจ้า
เฮิน ถ้าผิดฮิตลุงคองคา สิได้เหมอเงินฮ้อยน้ำหกกับควายโคหนึ่ง คายอาญาเอย” ล้ามก็รับว่า
จ้าว จ้าว เมื่อกล่าวจบแต่ละข้อ คังต่อไปนี้

ข้อ 1 เอ้าเมไปแล้ว มีเห็ดค้ำต่างพริ้ว ห้าต่างเสม หลังตี หีสี่ จีทาลาน มีเห็ด
เอ้าแบบแมควาย ฮับได้บอ (ล้ามตอบ) จ้าว จ้าว ฮับได้ อาญาเอย

ข้อ 2 มีเห็ดค้ำเหื่อนาย ขายเมอหน้า ข่ายเหือข่า ค้ำเหือแก้ว ฮับได้บอ (ล้าม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ตอบ) จ้าว จ้าว

Rajabhat Mahasarakham University
ข้อ 3 มีเห็ดคอบคนจรนอนมิน สุกผินกินกัญชา คินเบ้ แทงไป ฮับได้บอ
(ล้ามตอบ) จ้าว จ้าว

ข้อ 4 มีเห็ดโตะสูง โตะคา กินเหล้าบ้ายาเมา เว้าค้ำแข็ง แทงความอันมิแม่น
มีเหือข่มน้องน้ำ กะพ้าน้องแม เซเซอแม่เฒ่าแม่ยาย ฮับได้บอ (ล้ามตอบ) จ้าว จ้าว

ข้อ 5 มีเหือข่มโหด ขนงโหซบ เด็กท่อก้อย น้อยท่อทู ลุงหลานตา มีเหือ
เว้ามิ่งกุกหูไก่อ่ เหือฮ้อยว่าเจ้า ว่าข้อย มีเหือค้ำสับหีสี่แม่

ข้อ 6 สามมือเหือเบ็งเฮินหน้า ห้ามมือเหือเบ็งเฮินหลัง หล้าฮาด เฮินโฮ่ ซ้าย
ฮ้าย ควายยะ ไม้กะชะ หนามสน ฮ้อยเหือหนาน วานเหือฮ้อย

ข้อ 7 ฮั้นเฮินลุง เฮินตาเฮินพ่อเฒ่า แม่เฒ่า มีเหือเตะเค่วลอยชาย เว้าแสงก้ำ
ว่าแสงแข็ง คีตะตะลาง ป้างป้างเท็งเฮิน บ่อนหย่าเหือหย่า บ่อนแกงเหือแกง

ข้อ 8 ลงน้ำมีเหือเอ็ดกั้นฟู จกสูมีเหือเอ็ดแทนสัน แหนสันเหือเอาไม้ค่อสุด
ฮ้อยเหือเอาไม้คอง คิกแหแข่มอง ค้องซ้างเซอเฮิน ได้ป่าเหือกินแต่ใส่ ได้ไก่เหือกินแต่คิน ได้
นกคุ้มเหือเอามาหาพ่อ ใค่นกคอกเหือเอามาหาเฮิน ได้ป่าเหือกินแต่ใส่ ได้ไก่เหือกินแต่คิน ได้
นกคุ้มเหือเอามาหาพ่อ ใค่นกคอกเหือเอามาหาเฮิน กินซันมีเหือลับคา กินปามีเหือลับแคง แบ่ง
เฮินน้อยฮั้นไปเฮินเหยอ กะมีที แบ่งเหยอมาเฮินน้อย ที่ฮิตลุงคองคา

ข้อ 9 ช้างฮ้าย ควายยะ ไม้กะชะ หนามสน หน้าแข็งเหี้ยเอาเอ็ดหินฝนคน
โต๊ะเหี้ยเอาเอ็ดคนเซ้อ

ข้อ 10 เซ้อไปเม็งฮ้อมีเหี้ยวว่าไกล เซ้อไปเม็งไทยมีเหี้ยวว่าค้ำน

ข้อ 11 ไปเหี้ยลา มาเหี้ยคอบ มีเหี้ยฮ้ายหนีคืออยู่ ตามมือนอนป่า ห้ามือนอน
เฮิน นี้กะผัดฮึดลุงคองคา

ข้อ 12 มีเหี้ยห้ามนายกำยล่ำม ล่ำมศรีวีไหววี่ ซี้ทางเอาะเบาะทางไปเป็น
ผู้แปงแต่งตั้ง เหี้ยเป็นพ่อเป็นแม่ หลักเสมโท

ข้อ 13 ได้มานักเงินลาด บาดเงินแดง ครุฑแสงแมงคา ครุฑน้อยแก้ว แก้ว
น้อยมุงคุด คายโคงคี่ กระบี่โคงค้ม ครุฑห้อยแก้ว เหี้ยวหมูตัน จันทะคาด แข็งคนกะคั้นผี
เอามาแต่เฮินหลัง ยังเฮินเก่า เหี้ยมาแจ้งเนื้อค้อมผาบปะรำเซ้อ จันมีแจ่มมันคกเฮ็ดไป มั่นละยะ
แก่เฮาเจ้าช้อยเมอหน้า

ข้อ 14 ลมพัดมาหญ้าคาพัดค้อง นกเค้าเห็น นกกระเต็นฮู้ เห็นหญิงนอน
หงายชายนอนคว่ำ นี้กะมีเหี้ยห้ามคัตโต๊ะ เหี้ยจับถามเอาน้ำปะมันเสอกก่อน อันนี้เหี้ยเอาไว้แก่
เจ้าขุนมูลนายพิจารณาปรับเหมอเซอไทย จันผัดฮึดลุงคองคา ละได้เหมอเงินฮ้อย น้ำหกกับ
ควายโตหนึ่งคาย อาญาล่ำมเอย

สรุป ฮึดปู่ คองพ่อ ฮึดฮ้อยคองผู้ไทย มีเหี้ยทิมเซอพะ ละเซอคั้น มีเหี้ยลืบ
เสตอ ห่อเสเล่ม ลืบฮอยค้ำ วาฮอยปู่ ฮึดแต่ปู่มีเหี้ยหย่า ฮึดแต่ย่ามีเหี้ยเส ฮึดขำขำมิได้ไถ ฮึด
ผู้ไทย ผู้ไทยมิได้ปะ แต่งพอยอแม่นแล้วก็สาธุ

4.5 เมื่อเจียนเขยเสร็จแล้ว ก็เข้าพาขวัญ คู่ขวัญบายศรี มีล่ำมเป็นผู้ทำพิธีทุก
อย่างเช่น ผูกแขน ป้อนไข่ขวัญ ฟายน้ำเหล้า ล่ำมตั้งสอนการปฏิบัติระหว่างสามีภรรยา
ตลอดถึงการเอาใจใส่ญาติทั้งสองฝ่าย

4.6 บายศรีลุงตาพาข้าว โดยวิธีลูบล้างข้างสิ มิให้ฝ่ายลุงตาต้องเสียใจ เมื่อ
เสียลูกสาวไปแล้ว ให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดทุกคน

4.7 การดำนนาง คือขอदानเอานาไปอยู่กับสามี มีพาข้าว 4 พา เงิน 4 บาท
มอบให้ลุงตาพาข้าว ใช้คำพูดว่า “เจ้ามีทันพอดฮองกะฮาง นางมีทันพอดค้ำนกะค้ำน เพราะอิด
ผู้ปะยะผู้เซ้อ ขอเหี้ยลุงตาพาเข้า เป็นแหผืนกว้าง นางผืนยาว อาญาเอย” ฝ่ายลุงตาตอบ
“โมทนา สาธุ ได้เหี้ยละเหี้ย ได้ปิ่นละปิ่น อาญาเอย เอาไปแล้ว หะไปมีข้างยางมีงาม กะ

หื้อเบาะซอน ชันเหลอบ่ากว่าแสง กะมีหื้อตีต่างพริ้ว ห้าต่างเสม ลูหมู ลูหมากะหื้อส่งถึงมั่ง ลูแส้งลู้ง กะหื้อส่งถึงฮัง ลูสูงหลานคำ กะหื้อส่งถึงพ่อเถิงแม่ มีหื้อค้ำหื้อนาย ขายเมอห น้ำคาย อาญาเอย”

4.8 ฝ่ายลุงตาพาข้าวเลี้ยงเขย มีอาหาร เหล้า ไก่ต้ม 2 ตัว หมากพลู บุหรี่ ลุงตาทำพิธีมอบเขย เขยทุกคนรับประทานอาหารร่วมกัน รวมทั้งเขยใหม่และเก่า

4.9 คู่บ่าวสาวขอขมาโทษ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว โดยเฉพาะญาติฝ่ายชาย ที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ขอขมาหมอน ที่นอน แพร ผ้าห่ม และอื่น ๆ เท่าที่จะหาได้ญาติฝ่ายชายจะให้เงิน กั้นถุงและทุนในการตั้งตัว แล้วแต่อัธยาศัย ไม่มีการบังคับ

4.10 ลุงท่ายขมาล้าและสู่ขวัญล้า การสู่ขวัญล้ามีไก่ต้ม 1 ตัว เสือ หมอน และเงินฝ่ายละ 6 บาท ถ้าเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเสียฝ่ายละ 12 บาท สำหรับสู่ขวัญล้า

4.11 จูนางเข้าห้อง ล้าเป็นคนจูเข้าห้อง แนะนำการอยู่การนอนและทิศทางการนอนให้ภรรยาครวระสามีก่อนขึ้นเตียงนอนครั้งแรก

2. ฮิต (ประเพณี) หลังแต่งงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ประเพณีชาวไทยหลังแต่งงานแล้วที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ดูหนึ่งกินดอง ลูสองกินก่าว ลูสามลูสี่โกะปะกนกชะหุ่ม” เป็นอันหมดหน้าที่ทุกอย่าง เกี่ยวแก่ลูกเขยจะทำตามฮิตตามครองคู่ไทย เขาเรียกว่า “ฮิตมีหื้อหมอง คองมีหื้อเส้ว”

2.1 กินดอง พิธีให้ล้ามาขอแต่งงาน (ฮิตน้อย) มีเทียนคู่ เหล้า 1 ขวด ไข่ 1 ฟอง ให้แต่งงานข้าว 4 – 5 ตำรับ นำมามอบให้ลุงตาพาข้าวเรียกว่าพาฮิตครอง เมื่อมอบเสร็จแล้วให้เอาไปคอบ (เช่น) ผี แล้วยกมาเลี้ยงกันตามอัธยาศัย การกินดองแบบนี้ทำเหมือนแต่งงานครั้งแรก ส่วนแขกที่เชิญมานั้นมากหรือน้อยแล้วแต่เจ้าภาพ ล้าจะพูดว่า “ไหว้สา อาญาเอย มีได้ปะหื้อไข่ ไข่หื้อค้าย แต่งพอยขอได้ ได้นำพาเข้า 4 พา ไก่กลม 4 โต มาหื้อลุงตาพาเข้าตามฮิตครองทุกประการแล้ว” ฝ่ายลุงตาก็นำไปเบิก (ช้อน) ผีต่อไปหลังจากนั้นลุงตาก็แต่งอาหารเลี้ยงเขยเรียกว่า “พาเขย” บรรดาเขยในตระกูลนั้นต้องมาร่วมรับประทานกันโดยพร้อมหน้า

2.2 การกินก่าว เมื่อมีลูกตั้งแต่สองคนขึ้นไป วิธีทำเหมือนข้อ (1) คือการกินดองทุกประการ

2.3 ไก่ชะปะกนกชะหุ่ม ก็เหมือนกินดอง กินก่าว แต่มีเพิ่มสิ่งของที่จัดมาคือ แห่ลูกทอง มองดูกรอด หม้อสระหัว โถกวาง (รอง) เลือด สำหรับโถกวางเลือดนั้น ให้เอาเลือดควายใส่ ทำพื่อเป็นพิธี ตามปกติเขาเอาควายจริง ๆ สองตัวแม่ลูกเอามาผูกไว้ที่มุมเสาเรือน

เขาเรียกว่า เสาแ่ง (นม) ผีผู้ ให้เข้ากับคำว่า “แม่มันผูกลูกมันฆ่า” ในฮีดคอง ควายดังว่านี้ไม่ได้ฆ่าจริง ๆ ดังผีต้องการ แต่เอาไปทำทำขายเอาเงินมาบอกผีว่าควายสองตัวได้ขายไปแล้วตัวละตกค่าสิ่ง จึงได้นำเงินค่าควายมามอบให้ในพาช้างนี้แล้วก็ป็นอันเสร็จพิธี ต่อไปเจ้าภาพต้องปฏิบัติต่อล่ำคือ เอาไก่เป็น 1 ตัว ไปผูกไว้ที่หัวบันไดเอาผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่ง โทกหัวของล่ำ เวลาล่ำลงจากบ้านไป จะไปแก้เอาไก่ที่ผูกไว้ เจ้าภาพจะเอาเกลือหรือข้าวสารหว่านใส่ล่ำ พร้อมกับชะงี้เหล้าใส่ล่ำด้วย เขาเรียกว่าไก่ชะปกนกชะหุ้ม หรือกินสอดคมสอดมสอดก็เรียก ฮีดคองล่ำนี้จะทำก่อนก็ได้ คือทำให้เสร็จทุกอย่างเมื่อแต่งงานก็ได้ แล้วแต่จะตกลงกันได้ ทั้งนี้อยู่ที่ความเป็นผู้รู้ฮีดคองได้ดีของล่ำ การก่าวนั้นถ้าก่าวเอาชายและหญิง มีหลักดังนี้ ก่าวหญิง ควาย 1 ตัว กับเงิน 6 คำสิ่ง ก่าวชาย หมู 1 ตัว กับเงิน 3 คำสิ่ง อันหมายถึงลูกสาวที่ผัวตาย แล้วกลับมาอยู่กับพ่อแม่เดิม และมีลูกติดมาด้วย ต้องมีการก่าวคืน สิ่งที่จะนำมาก่าวมีดังนี้ ต้องมีการส่งไหปึงแปง ไหราคา 4 สตางค์ ถ้วย 3 สตางค์ เหล้า 1 ขวด ดอกไม้เทียนคู่ จึงจะชอบด้วยฮีดคอง

การปรับไหมเขยที่กระทำผิดประเพณี คือครั้งที่หนึ่ง บอกสอนว่ากล่าวตักเตือนครั้งที่สองปรับ 4 บาท หมู 1 ตัว ครั้งที่สามปรับเงินฮ้อยกับควาย 1 ตัว และครั้งที่สี่ไล่หนี เงินฮ้อยมีสองอย่าง ถ้านำห้าเป็นเงินแท้เท่ากับ 5 บาท และถ้านำหกก็เท่ากับ 6 บาท (แต่บางท่านก็ว่าเงินฮ้อยนำหกหมายถึงมีเนื้อเงินบริสุทธิ์หกส่วนในเก้าส่วน)

ผู้ชายล่วงเกินผู้หญิง ต้องมีการแปลงฮีด ถ้าได้เสียกันเป็นเงินหกบาทกับควาย 1 ตัว ถ้าจับนมปรับ 1 คำสิ่ง คำสิ่งหนึ่งมี 4 บาท ในสมัยเมื่อ 50 – 60 ปี แต่ก่อนนั้นว่าหาเงินได้ยากจริง ๆ เพียงแต่ทางราชการเก็บเงินรัฐปลการคนละปีละ 4 บาท เท่านั้นราษฎรเป็นอันมากยังไม่มียเงินจะเสียให้ต้องไปเป็นอนาถา คือทำงานโยธา 15 วันแทนเงิน 4 บาท

การกินดอง กินก่าว ไก่ชะปก นกชะหุ้มที่วามานั้น สำหรับไข่ 1 ฟองนั้นต้องนำไปตีแล้วแต่งเป็นพาช้าง นำไปมอบผีไว้ก่อนเสมอว่าจะทำพิธีอย่างอื่นเขาเรียกว่าของฮ้อน (ของร้อน) คือไม่ให้ผีต้องรอคอยนาน คงจะเอาใจผีมากที่สุด ไข่นั้นใช้ไข่ไก่เสมอ

ประเพณีอันหนึ่งที่เราไม่ค่อยจะได้พูดถึงคือเรือนซุ (เรือนหอ) เพราะสมัยนี้ไม่มีการปลูกเรือนหอ ไม้ที่จะนำมาปลูกเรือนหอหายากจริง ๆ แต่ทราบว่าชาวผู้ไทยที่อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ยังมีประเพณีปลูกเรือนหอกันอยู่ เพราะไม่ยังพอหาได้

ยังมีประเพณีอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า การปลดข้าวสะพาน การปลดข้าวสะพานนี้ใช้ไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด การเป็นเขยผู้ไทยนี้ไม่ใช่เล่นต้องลำบากหลายอย่าง เพราะลูกสาวผู้ไทยสวยทั้งนั้น ใครจะได้มาเป็นเมียต้องปฏิบัติตามฮีดคองซึ่งมีไม่น้อยเลย การปลดข้าว

สะพานนั้น เมื่อฝ่ายชายต้องการข้าม (ขอ) นาง (เจ้าสาว) พาไปอยู่บ้านแล้ว ต้องมีการปลด
 ขั้วสะพาน สะพานนั้นถ่าย (ทอด) จากบ้านพ่อตามาสู่เรือนหอ ต้องปลดออกเมื่อออกจากเรือน
 หอไปแล้ว

3. พิธีเหยา

ประเพณีการเหยาของชาวไทย สืบเนื่องมาแต่การนับถือผี และความเชื่อถือใน
 การเสี่ยงทาย เมื่อมีผู้เจ็บไข้ได้ป่วยในบ้านก็เชื่อว่าเป็นการกระทำของผี จึงต้องมีการทำพิธี
 เสี่ยงทาย ผู้ทำพิธีดังกล่าวเรียกว่า “หมอเหยา” ส่วนพิธีเรียกว่า “เหยา” พิธีการเหยา มี
 ระดับ ดังนี้

3.1 เหยาธรรมดา

3.2 เหยาแก้พรหมชาติ

3.3 เหยากันค้ำมั่งคั่ง

3.4 เหยาย้ายมิ่งย้ายเนน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของบุคคล กลุ่มคน ประชาชน ไว้
 ต่าง ๆ กันดังนี้

อุ้นตา นพคุณ (อ้างถึงใน สันทัศน์ เชื้อพุทธศตล. 2541 : 10) ได้ให้ความหมายว่า การมี
 ส่วนร่วมของประชาชนในระดับรูปธรรมหมายถึง “การที่ชาวบ้านได้ให้ แรงงาน เวลา วัสดุ ใน
 การพัฒนาชุมชน” ส่วนความหมายในระดับนามธรรมนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่อ
 ่องของการชี้นำตนเอง (Self – Determination or Autonomy) และความรู้สึกรับผิดชอบต่อ
 ส่วนรวม (Commitment and Responsibility)

องค์การสหประชาชาติ (United Nation. อ้างถึงใน สันทัศน์ เชื้อพุทธศตล. 2541 : 11) ได้
 ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนา คือ
 การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรร
 ทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมายนั้น
2. ในการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ โดยความสมัครใจ

เพียร์ส และ สตีเฟล. (Pearse and Stiefel. อ้างถึงใน สันทัศน์ เชื้อพืชมตาล. 2541 : 11)

ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็น “การที่กลุ่มประชาชนหรือกระบวนการซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่นอก ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่”

ยาเคย์ (Ram P.Yaday. อ้างถึงใน สันทัศน์ เชื้อพืชมตาล. 2541 : 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเข้าร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาด้วยความสมัครใจและเต็มใจ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่ถูกบังคับ

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

ยาเคย์ (Ram P.Yaday. อ้างถึงใน สันทัศน์ เชื้อพืชมตาล. 2541 : 11) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นขั้นตอน ได้ ดังนี้

1. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและแผนงาน (Implementation)
3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและการประเมินโครงการ และ

การพัฒนา (Evaluation)

4. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของการพัฒนา (Benefit)

อคิน รพีพัฒน์ (2527:101) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนออกเป็น

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff. อ้างถึงใน สันทัศน์ เชื้อพืชมตาล. 2541:11)

ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementaion)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

จะเห็นได้ว่าการจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff มีลักษณะเดียวกันกับ Yaday ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ (2527:101) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ตามการจำแนกในลักษณะของ Uphoff ว่าเน้นที่ผลของการพัฒนาในขณะที่ตนเอง เน้นขั้นตอนของการค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไขมากกว่า

สรุปแนวความคิดการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาแนวความคิดการมีส่วนร่วมผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีประชาชน กลุ่มหรือชุมชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ภายนอก ได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการควบคุมการใช้และกระจาย ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่าง สมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้น สมาชิกได้พัฒนาการรับรู้และ ภูมิปัญญา และแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัว ของตัวเอง เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งหมายรวมไป ถึง การตัดสินใจว่าจะอะไรคือปัญหาของตนเอง อะไรคือสาเหตุและจะแก้ปัญหานั้น อย่างไร โดยกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหานั้น
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) หมายถึง การมี ส่วนในการตัดสินใจร่วมกัน ตามวิถีทางและแนวทางให้เป็นไปตาม โครงการ และแผนการที่ ได้กำหนดขึ้น
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) อันเกิดจากกิจกรรม หรือการดำเนินงานของประชาชนเอง
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมิน การทำงานของตนเอง และประเมินสภาพการณ์ภายนอกด้วย โดยมีลักษณะของการ มีส่วนร่วมดังนี้
 - 4.1 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
 - 4.2 การจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นไปโดยสมัครใจหรือบังคับ
 - 4.3 ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น
 - 4.3.1 มีส่วนร่วม โดยปัจเจกชนหรือกลุ่ม
 - 4.3.2 มีส่วนร่วม โดยตรงหรืออ้อม
 - 4.3.3 มีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสถักภาพการพัฒนา และการแพร่กระจาย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539:32-39) อธิบายไว้ว่า สักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีสาระสำคัญ คือ ความเจริญจักเกิดขึ้น ณ จุดใด จุดหนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งก่อน แล้วจึงแพร่กระจายไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ตัวแปรอยู่ที่การยอมรับนวัตกรรม ซึ่งเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างภายในชุมชนและระหว่างชุมชนกับสังคมภายนอก และชุมชนใดมีปัจจัย 6 ตัวมาก มีแนวโน้มว่าเป็นชุมชนที่มีความเจริญมากกว่าชุมชนที่มีปัจจัย 6 ตัวน้อยกว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดศักยภาพ 6 ประการ มีดังนี้

1. **ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource)** อาทิ ชาวนามีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเองมาก ย่อมทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนามาก แต่ก็ต้องขึ้นกับปัจจัยร่วมตัวอื่น เช่น ชาวนาแม่มีที่ดินมาก แต่ไม่มีความรู้ในการจัดการที่ดิน ย่อมให้ประโยชน์ในที่ดินต่ำกว่า ชาวนาที่มีที่ดินน้อย แต่มีความรู้ในการจัดการที่ดิน ตัวแปรร่วมเรื่องการอบรมจึงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย **มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**
2. **ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource)** เช่น ชุมชนได้มีประชากรวัยแรงงาน (15-59 ปี) ที่มีความพร้อมด้านความรู้และทักษะมาก ย่อมเจริญกว่าชุมชนที่มีวัยแรงงานน้อยกว่า แต่ก็ขึ้นกับตัวแปรอื่นอีกว่า ถ้าวัยแรงงานน้อยแต่มีทักษะความรู้ทางเทคโนโลยีมากกว่าอาจเจริญกว่าก็ได้
3. **องค์กรทางสังคม (Social Organization)** ชุมชนใดมีองค์กรทางสังคมมาก และมีความเข้มแข็งทางโครงสร้าง และการจัดการย่อมมีศักยภาพในการพัฒนาสูงกว่า
4. **ภาวะผู้นำ (Political Leadership)** ชุมชนใดมีผู้นำมากย่อมมีศักยภาพทางการพัฒนาสูงกว่าชุมชนที่มีผู้นำน้อยกว่า แต่ก็ขึ้นกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้นำว่ามีคุณภาพเพียงใดในการสร้างกระบวนการ ในการจัดระเบียบสภาพภายในองค์กรของตนเองให้มีแบบแผนการปฏิบัติเป็นไปด้วยกันได้
5. **เครือข่ายของนวัตกรรม (Network and Innovation)** หมายถึง การพัฒนาทางสังคมสืบเนื่องมาจากการแพร่กระจายนวัตกรรมมากกว่าสืบเนื่องมาจากการคิดค้น ซึ่งชุมชนใดที่ชาวบ้านติดต่อกับข้าราชการและภายนอกมาก จะมีศักยภาพในการเจริญมากกว่า
6. **การฝึกอบรม (Training)** ชุมชนใดประชากรมีการฝึกอบรมสูงมากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้ชุมชนนั้นมีพัฒนาการสูงกว่า เพราะรู้จักเอาประโยชน์ รู้จักการจัดการมากกว่า

สรุปทฤษฎีศึกษภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

จากการศึกษาทฤษฎีศึกษภาพการพัฒนา และการแพร่กระจาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีแบ่งออกเป็น สองส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นศึกษภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัยแรก ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ทรัพยากรมนุษย์ 3) องค์การทางสังคม 4) ภาวะผู้นำ หมายความว่า หากชุมชนใดมีปัจจัยทั้ง 4 ครบ ก็มีแนวทางว่าชุมชนนั้นจะมีความเจริญมากกว่าชุมชนอื่น ๆ ที่มีปัจจัยเหล่านี้น้อยกว่า ส่วนปัจจัยที่ 5) เครือข่ายนวัตกรรม เป็นส่วนที่เกิดในชุมชนใดชุมชนหนึ่งก่อน แล้วจึงแพร่กระจายออกไปยังแหล่งอื่น การแพร่กระจายเกิดขึ้นมาได้ก็โดยเมื่อมีการติดต่อกันระหว่างคนต่างชุมชนหรือ โดยเฉพาะคนที่ต่างวัฒนธรรมกัน การติดต่อระหว่างบุคคลสองพวกนี้จึงเป็นทางแพร่ความรู้ ความคิดและสิ่งแปลกใหม่ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” หรือความเจริญได้ทางหนึ่ง ส่วนปัจจัยที่ 6) การฝึกอบรม ชุมชนใดมีประชากรที่ได้รับการฝึกอบรมสูงมากเท่าไรก็จะทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดการพัฒนาขึ้น

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

พาร์สันส์ (Parsons. อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2537 : 75-81)

นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันผู้มีบทบาทสำคัญมากเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ พาร์สันส์ ได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับสังคมว่า การที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคม และมีการจัดระเบียบนั้น เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่จะเข้าทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น กล่าวคือ บุคคลในสังคมมีคติ ความสมัครใจ (Voluntarism)

พาร์สันส์ ได้เสนอแนวความคิดว่า การกระทำ (action) มีความสำคัญอย่างมาก ในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม การกระทำ คือ การกระทำระหว่างกัน (Interaction) ระหว่างผู้กระทำ (actor) สถานการณ์ (Situation) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ (goals) วิธีการ (means) และแนวคิดของผู้กระทำ (actor's orientation) เมื่อขยายความให้กระจ่างผู้กระทำหมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ สถานการณ์หมายถึง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมายและจะดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ๆ และแนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

สิ่งสำคัญที่พาร์สันส์กล่าวถึงระบบสังคมที่สามารถจะรักษาระบบไว้ได้นั้น จะต้องทำหน้าทีที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. ระบบสังคมจะต้องมีวัตถุประสงค์และดำเนิน ไปเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ (Goal attainment) วัตถุประสงค์ของสังคมมีความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดแห่งสังคมเพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข โดยมีวิธีการที่จะถ่ายทอดวัตถุประสงค์ของสังคมนี้ไปสู่สมาชิกในสังคม มีการดำเนินการไปสู่เป้าหมายของสังคม สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ได้แก่ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา
 2. ระบบสังคมจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้น จำเป็นต้องคิดหาเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของสังคม และเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น สถาบันในทางสังคม ที่ช่วยทำหน้าที่นี้อย่างมาก ได้แก่ สถาบันเศรษฐกิจ
 3. ระบบสังคมจะต้องมีการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) การบูรณาการรวมหน่วยมีความสำคัญต่อระบบ ก็เพราะเพื่อสร้างความเข้าใจภายในระบบเพื่อช่วยการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำ ไปสู่จุดมุ่งหมายของสังคม และเพื่อป้องกันภาวะความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระบบ สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ได้แก่ สถาบันทางการเมือง การปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น
 4. ระบบสังคมจะต้องมีการจัดการกับความตึงเครียด (Tension – management or latency) ภายในสังคมย่อมจะมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอยู่เป็นธรรมดา จากบุคคล กลุ่มคน สถาบัน หรือชุมชน ระบบสังคมจะต้องมีหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านี้ เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในสังคม สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันศาล เป็นต้น
- พาร์สันส์ ได้กล่าวในระดับกว้างว่า ระบบสังคมประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ ครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อสมาชิกในสังคมที่จะถ่ายทอดบุคลิกภาพ อบรม สั่งสอน บทบาท จนมีการเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสถาบันขึ้น โดยทั่วไปเราจะเห็นว่าพาร์สันส์ได้สังเกตเห็น การกระทำของบุคคลในสังคมจะต้องมีลักษณะการสมัครใจ ต้องการที่จะกระทำเพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็จะเป็นเครื่องชี้ว่าผู้กระทำจะมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง บทบาทและ สถานภาพของบุคคลต่าง ๆ ได้กระทำต่อกันจนเป็นระบบสังคม ซึ่งระบบสังคมมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. ระบบสังคมประกอบขึ้นมากจากความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทขององค์กร สถาบัน ฯลฯ ซึ่งได้ทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอและระยะเวลาอันพอสมควร
2. ระบบสังคมนี้มีแนวโน้มที่จะรักษาขอบเขตสังคมเพื่อป้องกันมิให้เกิดการแทรกแซงหรือการทำลายจากระบบอื่น
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในส่วนต่าง ๆ ของระบบ ก็เพื่อความอยู่รอดหรือทำหน้าที่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
4. ระบบแต่ละระบบในสังคมทำหน้าที่เพื่อรักษาคุณภาพของสังคม
5. หากระบบไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพแห่งสังคม ก็อาจสลายตัวกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบอื่น หรือเปลี่ยนเป็นระบบใหม่

สรุปทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

จากการศึกษาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ สรุปได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่มีข้อสมมติเกี่ยวกับสังคมว่าภายในสังคมอยู่กันอย่างมีระบบ ในแต่ละระบบจะมีส่วนหรือระบบย่อย ๆ ทำหน้าที่ต่าง ๆ (function) ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบ ซึ่งเชื่อว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสังคม หากระบบใดไม่ทำหน้าที่ของตนจะก่อให้เกิดการปรับตัวเอง และเกิดความสมดุลในที่สุด ซึ่งระบบต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในสังคมจะมองว่าสมดุลอยู่แล้ว สิ่งที่จะทำให้ระบบย่อยต่าง ๆ ได้มีการปรับตัวเข้าหากัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ เพื่อรักษาสมดุลในระบบ จากการกระทำของบุคคลและสังคม

ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

โสภิตา ขงยอด (2544 : 57 – 60) ได้ศึกษาไว้ดังนี้ ครอบครัวเป็นระบบย่อยในสังคม ครอบครัวมีหน้าที่ในการสร้างสมาชิกใหม่ขัดเกลาทางสังคม หรืออบรมเลี้ยงดูให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ ความประพฤติ คุณธรรม ค่านิยมต่าง ๆ ที่กลุ่มนั้นได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติ และความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมนั้น การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม เป็นทั้งกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล

การถ่ายทอดวัฒนธรรม คือการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องประสบตั้งแต่เด็กจนใหญ่ บุคคลจะค่อย ๆ ได้เรียนรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ ค่านิยมของกลุ่มทำให้เขาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมส่วนรวมได้ กระบวนการนี้เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของบุคคล

(Long-Life Process) จะขาดเสียมิได้ เมื่อบุคคลเกี่ยวข้องกับกลุ่มใด ก็จะต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์และค่านิยมของกลุ่มนั้น ซึ่งก็คือการยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น

การพัฒนาบุคลิกภาพ กล่าวโดยย่อคือ การทำให้มนุษย์ในลักษณะทางชีวภาพเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เกิดความรู้สึกเป็นตัวตน (Self) สามารถบังคับและกำหนดพฤติกรรม สามารถรับเอาอุดมคติ ค่านิยมต่าง ๆ ได้ มีความทะเยอทะยาน มีความต้องการที่เป็นของเฉพาะตัวไม่เหมือนคนอื่น ตระหนักถึงบุคลิกภาพทางสังคมของตนเอง

การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม อาจออกมาในรูปการอบรมโดยทางตรงและโดยทางอ้อม

การอบรมโดยทางตรง เป็นการอบรมในรูปที่ต้องการให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง ตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มกำหนด ไว้ว่า ควรหรือไม่ควรทำ อะไรถูก อะไรผิด เช่น การอบรมในครอบครัว โรงเรียน วัด เป็นการอบรมอย่างจริงจังและเจตนา เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมแก่สถานการณ์หนึ่ง ๆ

การอบรมโดยทางอ้อม เป็นการอบรมที่ไม่ประสงค์จะทำให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลโดยตรง แต่เกิดจากการลอกเลียนแบบมาปฏิบัติ

พื้นฐานทางชีวภาพบางประการที่สนับสนุนให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม

1. การปราศจากสัญชาตญาณของมนุษย์ (Absence of Instincts) แต่มนุษย์มีแรงขับเคลื่อน (drive) มนุษย์ไม่สามารถอาศัยลักษณะทางสัญชาตญาณในการบำบัดความต้องการจึงต้องอาศัยวิธีการที่สังคมนั้นใช้อยู่แล้ว
2. การต้องพึ่งพาผู้อื่นในเยาว์วัย ธรรมชาติสร้างให้มนุษย์มีระยะเวลาของการเป็นทารกนาน จึงต้องอาศัยการเลี้ยงดูจากพ่อแม่เป็นเวลาหลายปี
3. ความสามารถในการเรียนรู้ (Capacity to Learn) มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้ มีสติปัญญา มีความเฉลียวฉลาด มนุษย์สามารถเรียนรู้มากกว่า สัตว์ และยังระยะเวลาอันนานขึ้นเท่าใด มนุษย์ก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้น มนุษย์ยังสามารถไตร่ตรองหาเหตุผลยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมได้ด้วยตัวเอง
4. การมีภาษาใช้ มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้เพราะภาษา ภาษาเป็นสื่ออันสำคัญในการเรียนรู้ ถ่ายทอดวิธีการแนวความคิดต่าง ๆ ความรู้ ทักษะคิดต่าง ๆ ภาษาเกิดขึ้นได้ด้วยความสามารถทางสมองกับโครงสร้างของปากและหลอดลม

ความมุ่งหมายของการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม

1. เพื่อปลูกฝังระเบียบวินัย (Disciplines) อันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในกลุ่ม ซึ่งมีตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ เช่น การขับถ่าย จนถึงระเบียบวินัยขั้นสูงอันมีลักษณะเฉพาะเจาะจง การทำตามระเบียบวินัยให้ประโยชน์เพราะเป็นความประพฤติที่กลุ่มอนุญาตและเป็นการแสดงความพึงพอใจเฉพาะหน้าที่เพื่อประโยชน์ระยะยาว ความเคยชินต่อระเบียบวินัยที่กลุ่มกำหนดได้ บางครั้งก็มีผลลึกลับซึ่งต่อบุคลิกลักษณะ และความประพฤติของผู้นั้นไปจนตลอดชีวิต

2. เพื่อปลูกฝังความมุ่งหวัง (Aspirations) ของชีวิตที่กลุ่มถือว่าเป็นคุณค่าอันพึงปรารถนา ช่วยเป็นหลักและกำลังใจให้บุคคลยอมรับระเบียบวินัยต่าง ๆ แม้จะเป็นเรื่องลำบากที่ยอมทน

3. เพื่อสอนให้รู้จักบทบาททางสังคม (Social Roles) และมีทัศนคติที่สนับสนุนบทบาท ชีวิตในกลุ่มสังคมจะดำรงไปด้วยดีได้ถ้าบุคคลรู้จักบทบาทของตน ซึ่งก็ต้องเหมาะสมกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นตามกาลเทศะต่างๆ กัน

4. เพื่อให้เกิดทักษะ (Skills) ที่จะใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม

กลุ่มตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบทางสังคมที่ดีที่สุด คือ

1. ครอบครัว ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ แก่เด็ก เพราะเป็นการอบรมที่ใกล้ชิด และมีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง และมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และแบบความประพฤติแก่เด็กเป็นอย่างยิ่ง ในการอบรมสั่งสอนให้รู้ระเบียบของสังคมให้ได้ผลนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก ต้องแสดงความรัก สร้างทักษะให้แก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นภายในครอบครัว ให้เด็กได้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

2. กลุ่มเพื่อน (Peer Group) บุคคลจะได้รับ การอบรมจากกลุ่มเพื่อนที่อายุเท่ากันหรือมากกว่า ในกลุ่มเพื่อส่วนใหญ่บุคคลจะสังสรรค์สมาคมกับบุคคลที่มีอายุ และสภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน ในตอนเด็กจะเป็นกลุ่มเพื่อนเล่น พอวัยรุ่นเป็นกลุ่มเพื่อนฝูง พอเป็นผู้ใหญ่กลุ่มเพื่อนก็มีความ โน้มเอียงจะเป็นสังคมกับบุคคลระดับเดียวกัน

3. โรงเรียน (School) โรงเรียนเป็นสถานที่ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาการแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ และให้เด็กได้มีโอกาสได้สมาคมกับเพื่อนฝูงเพราะเป็นสถานที่ให้เด็กมีโอกาสสังสรรค์กับหมู่คนกลุ่มเดียวกัน และในขณะที่เดียวกันให้มีโอกาสได้รับความรู้และค่านิยมต่าง ๆ ด้วย

โรงเรียนจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ได้มาก เพราะเด็กสมัยใหม่ ส่วนใหญ่มักมีชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานาน

4. **กลุ่มอาชีพ (Professional Group)** เมื่อบุคคลมาถึงระดับที่ต้องพึ่งพาตนเอง มีการประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองหรือครอบครัว ในแต่ละอาชีพก็จะมีคุณค่าและวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป ซึ่งบุคคลจะต้องเรียนรู้และยอมรับระเบียบวิธีการของอาชีพนั้น

5. **สื่อสารมวลชน (Mass Media)** สื่อสารมวลชนอันได้แก่หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และภาพยนตร์ รวมทั้งสื่ออื่น ๆ มีหน้าที่สำคัญในการใช้ความรู้และความบันเทิง มีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบันมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ซับซ้อนหรือสังคมสมัยใหม่

6. **กลุ่มศาสนา องค์กรทางศาสนา** ในระดับต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการอบรมสั่งสอน หรือขัดเกลาทางสังคม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและแนวความคิดของบุคคลตั้งแต่วัยเด็ก

สรุปทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) าม

จากการศึกษาทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมแต่มนุษย์ไม่ได้เป็นสัตว์สังคมโดยกำเนิด เพราะมนุษย์ยังไม่มีพัฒนาการบางอย่างที่จำเป็นต่อการอยู่รอด เช่น การดำรงชีวิต การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพื่อความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง โดยมีกลุ่มต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ 1) ครอบครัว 2) โรงเรียน 3) กลุ่มเพื่อน 4) กลุ่มอาชีพ 5) ตัวแทนศาสนา 6) สื่อมวลชน เป็นแหล่งสำคัญที่ให้ความคิดกับบุคคลและสร้างพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อสิ่งต่าง ๆ ในช่วงชีวิตระยะต่อมา รวมทั้งขัดเกลาให้บุคคลมีบุคลิกภาพต่าง ๆ ตามที่สังคมต้องการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

อุดม บัวศรี และคณะ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก

ยังมีได้รับการพัฒนาทั้งโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ยังพบแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ขาดการจัดการใช้พื้นที่การบริการการท่องเที่ยวให้มีระบบหรือแบบแผน ตลอดจนทั้งความปลอดภัย และความอบอุ่นในการท่องเที่ยว สิ่งที่น่าประหลาดใจเห็นทั่วไปคือ ความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวยังมีน้อยอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังขาดการพัฒนาทั้งโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรท่องเที่ยวถูกบุกรุกและทำลาย จนเกิดความเสื่อมโทรม เป็นผลให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล และนอกจากนี้ยังขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ศูนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องโครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้ การศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจต่อประชาชนในท้องถิ่นด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในภาคใต้ที่ควรส่งเสริม คือ พื้นที่ประเภทอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าต่าง ๆ ซึ่งสวยงามและมีคุณค่าตามธรรมชาติ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ ขณะเดียวกันต้องสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ประสาร พันธุ์สีมา (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประสานงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หัวหิน – ชะอำ ผลการศึกษาพบว่าจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายแผน และการดำเนินการในแนวตั้ง โดยหน่วยราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และ

หน่วยงานรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ประกอบกับการเชื่อมโยงในแนวนอน โดยการประสานนโยบาย แผน และการดำเนินการในระหว่างหน่วยราชการในระดับเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประสานการพัฒนาระหว่างหน่วยงานส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งถูกแบ่งแยกพื้นที่ การบริหารราชการออกจากกัน ทั้งนี้การพัฒนาจะต้องคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว และการตอบสนอง ต่อความต้องการนั้น โดยเฉพาะการพัฒนาของเอกชน

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการประสานงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หัวหิน – ชะอำ สรุปได้ว่า ในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในนั้น ยังขาดการประสานงานระหว่าง ส่วนราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

ปัญญา โชติ สอนคม (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน ผลการศึกษาพบว่าสถานภาพของพื้นที่ที่มีความสามารถรองรับ การพัฒนาที่จะเกิดขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสาขาบริการท่องเที่ยว หากได้มีแผนการพัฒนาและการวางผังเมืองที่เหมาะสม

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน สรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการรองรับความเจริญและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แต่ยังคง การวางแผนการพัฒนา และการวางผังเมืองสำหรับรองรับความเจริญก้าวหน้าในอนาคต

อรรถสิทธิ์ อินทร์พิบูลย์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์แบบโต้ตอบสำหรับการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่าโครงสร้างฐานข้อมูลประกอบด้วย ข้อมูลกราฟฟิก และข้อมูลลักษณะประจำ ซึ่ง เชื่อมโยงกันได้ มีการกรอกแบบให้นักท่องเที่ยว สามารถสอบถามข้อมูล โดยผ่าน ระบบเมนู และมีการแสดงผลในรูปของแผนที่ และข้อความลงบนจอคอมพิวเตอร์หรือ พิมพ์ลงกระดาษ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แบบโต้ตอบสำหรับ นักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ว่า การจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศ เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

วิบูลย์ วงศ์กุลธนกิจ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการวางแผนและ จัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทแพ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เป็น ธรรมชาติและเป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัด การพัฒนาที่เกิดขึ้นย่อมเป็นสาเหตุ ของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเดิม มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและ

การบริหารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านการบริหาร โดยประเมินสภาพปัญหาจากการสอบถามนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการพบว่า ร้อยละ 95 ของนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เดิมเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องแนวทางการวางแผนและจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทแพ จังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสิ่งสำคัญที่ควรตระหนัก คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด หรือไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

มณฑา ชุ่มสุคนธ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นต่อการจัดการทรัพยากรนันทนาการในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ต่อการจัดการบึงสีฐานในมหาวิทยาลัยขอนแก่น และบึงแก่นนคร มีกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่เคยมีประสบการณ์ตรง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์บริเวณบึงทั้ง 2 แห่ง จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า เพศต่างกัน มีความเห็นเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มีอาชีพและรายได้ต่างกันจะมีความเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นต่อการจัดการทรัพยากรนันทนาการในเขตเทศบาลนครขอนแก่น สรุปได้ว่า ผู้ที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นในเรื่องการจัดการทรัพยากร ไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มีอาชีพและรายได้ต่างกันจะมีความเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คือการปลูกจิตสำนึกของคนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่บุคคลในทุกสาขาอาชีพ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

เพ็ญศรี เจริญวานิช และคณะ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถึงแม้ว่าไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ให้ความเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้อง มีโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบที่

เหมาะสมส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติและศึกษาศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เหมาะสม คือ เที่ยวงานประเพณี การชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน วิธีการเหมาะสมต่อการพัฒนาตลอดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรค ที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาตลอดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลแนะนำนักท่องเที่ยวและการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

จากการศึกษางานวิจัย เรื่องการพัฒนาตลอดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี สรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน ตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบที่เหมาะสมส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติและศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน และควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มากขึ้น ตลอดจนส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรค ที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาตลอดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลแนะนำนักท่องเที่ยวและการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

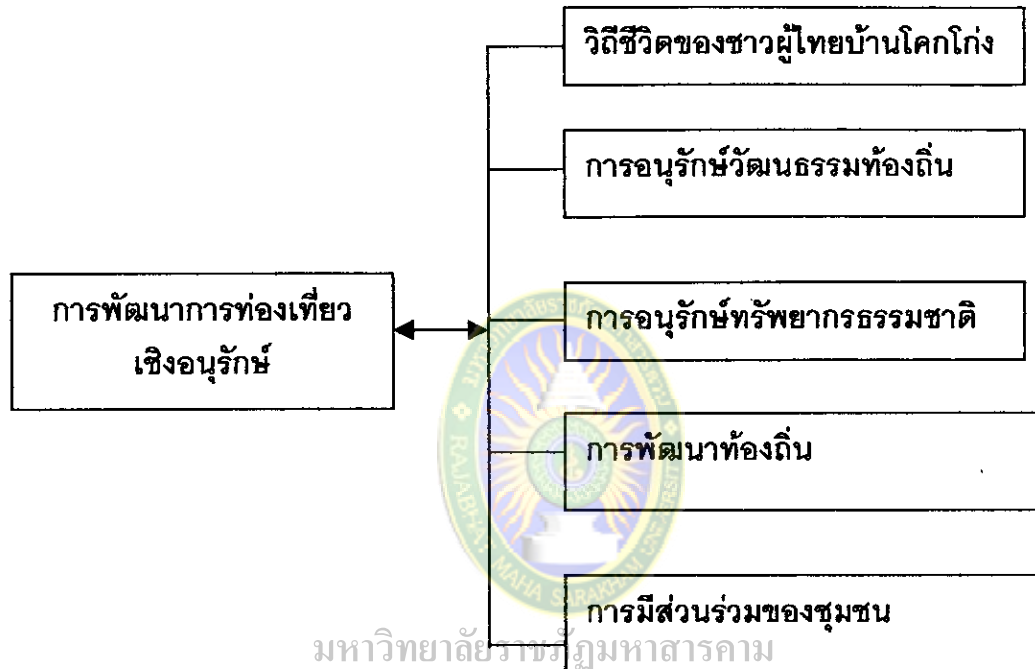
กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย สรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงในระบบของสังคมโลกสิ่งสำคัญที่สุดคือการพัฒนาด้านคน เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรหลักของการพัฒนาทุกเรื่อง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเมื่อมนุษย์มีคุณภาพสูงแล้ว มนุษย์จะเป็นผู้สร้าง ผู้รักษาและเป็นผู้ที่ทำให้ประเทศชาติเจริญถาวรมั่นคง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงต้องดำเนินการอย่างดีให้มีประสิทธิภาพเป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม พัฒนาประเทศ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะส่งผลต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมา เช่นการพัฒนาด้านการบริการเพื่อสร้างรายได้และเพิ่มการจ้างงาน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย เป็นอีกบทบาทหนึ่งของการพัฒนา และเพิ่มรายได้ โดยเน้นการบริหารจัดการระดับพื้นที่ การเร่งรัดกระบวนการ กระจายอำนาจ การบริหารจัดการและงบประมาณไปสู่หน่วยงานปฏิบัติระดับ

ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทของชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมบริการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งด้านการบำรุงรักษา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและริเริ่มผลิตสินค้าที่ระลึก ตลอดจน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แผนการจัดการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ที่มีคุณภาพทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรมและวัฒนธรรมเป็นแนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งแนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกิดจาก 3 กระแสที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งกระแสความต้องการดังกล่าวคือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้า

อันจะเป็นหลักประกันที่จะเกิดการพัฒนาอย่างมีทิศทาง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึง ภูมิหลังชุมชนบ้านโคกโก่ง วิถีชีวิตผู้ไทย การอนุรักษ์วัฒนธรรมผู้ไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยจะดำเนินการศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในแง่มุมของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ตลาดการท่องเที่ยว ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ การพัฒนาคนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การส่งเสริมการตลาด การให้บริการและการนำเที่ยว การเผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนสภาพการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและ วัฒนธรรม ด้านสภาพแวดล้อม โดยได้กำหนดกรอบแนวความคิดดังแผนภูมิต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย อธิบายได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องคำนึงถึง วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการพัฒนาจะดำเนินการไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งการดำเนินการในการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม และคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ หรือมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนได้อีกวิธีหนึ่ง